

Το «έγκλημα» της «απάτης επί δικαστηρίω»¹

(ή η δικαιοσύνη –και πάλι- νομοθετούσα)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

1. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

2. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

4. ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

1. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

1. Πολύ συχνά η, (υπαρκτή ή νομιζόμενη), ανεπάρκεια του νομικού μας οπλοστασίου σε σχέση με συγκεκριμένα βιοτικά περιστατικά, ωθεί στην αναλογική εφαρμογή ποινικών διατάξεων, στην προσπάθεια του κρίνοντος να ανταποκριθεί στην εικαζόμενη κοινωνική ή περιρρέουσα αντίληψη, (η οποία διαχεόμενη, κυρίως δια των ΜΜΕ, προσλαμβάνει χαρακτηριστικά πίεσης), περί δικαίου, (πράξη καθαρώς πολιτική εκφεύγουσα των ορίων κίνησης και δράσης του δικαστού).

2. Αυτή η υποβόσκουσα αλλά πάντα παρούσα διάσταση περί απονομής δικαιοσύνης βασισμένης σε εξωνομικές σκοπιμότητες, αποτελεί σύμπτωμα εκφυλισμού ενός δικαϊκού συστήματος, και παραπέμπει σε σοβαρά προβλήματα λειτουργίας της ίδιας της πολιτειακής οντότητας, στην οποία αναπτύσσεται η δικαϊκή λειτουργία.

---

¹ Προδημοσίευση από τον Τιμητικό Τόμο προς τιμήν Ι. Μανωλεδάκη, εκδόσεις Σάκκουλα 2007, και Ποινική Δικαιοσύνη 2005, σελ. 452 επόμε.

3. Είναι πλέον καθολικά αποδεκτό ότι η διάκριση εξουσιών και λειτουργιών στα πλαίσια μιας πολιτείας, αποτελεί εγγύηση δημοκρατικότητας. Η σύγχυση, η αλληλοεμπλοκή, η υπόγεια διασύνδεση, ο αλληλοεπηρεασμός, η ώσμωση μεταξύ των εξουσιών διαμορφώνουν κλίμα διαφθοράς και επιτρέπουν ανάπτυξη εξωθεσμικών λειτουργιών.

4. Κατά συνέπεια αυτό το οποίο έχει ανατεθεί στη δικαστική εξουσία είναι η απονομή δικαιοσύνης εντός πλαισίων προδιαμορφωμένων από τη νομοθετική εξουσία. Τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγότερο. *Nullum crimen, nulla poena sine lege certa*. Δεν αρκεί να διατυπώνεται η ως άνω ρήση σε θεωρητικά κείμενα και σε επίσημα συνέδρια, πρέπει να εφαρμόζεται και στην πράξη. Δεν αποτελεί δε καθήκον του δικαστού να υποκαθιστά την Πολιτεία, και λειτουργώντας πολιτικά να εφευρίσκει νομικά τεχνάσματα καταδίκης των, έστω, αποδεδειγμένα ενόχων.

2. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

1. Ανάλογο πρόβλημα παρουσιάζεται και στην περίπτωση διαδίκων, οι οποίοι προσπαθούν να/ή παρασύρουν τα δικαστήρια σε ευνοϊκές αποφάσεις υπέρ αυτών. Η έννοια της απάτης επί δικαστηρίω καθαρά αποτελεί νομολογιακό δημιούργημα, (μη προβλεπόμενο παντάπασι στον νόμο), και δεν εντάσσεται στις κλασσικές, περιγραφόμενες, περιπτώσεις απάτης του άρθρου 386 του ΠΚ.²

2. Η βασική δομή του εγκλήματος της απάτης, ως γνωστόν, συνίσταται σε σκοπό απόκομισης παρανόμου περιουσιακού οφέλους, σε βάρος ξένης περιουσίας, δια της πειθούς κάποιου σε πράξη ή παράλειψη

---

² βλ. *Z. Φασούλα «Απάτη...», σελ. 321.*

ή ανοχή, με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθών. Μη συντρεχόντων των ως άνω όρων δεν θεμελιούται αδίκημα απάτης.

3. Δυο ειδών υποθέσεις άγονται ενώπιον των δικαστηρίων:

α. για όσες υπάρχει, πραγματική, διαφορά εκτιμήσεων³ και

β. για όσες κάποιο εκ των εμπλεκομένων μερών θεωρεί, (σκόπιμα έως κακόπιστα), ότι η δική του άποψη πρέπει για λόγους ηθικούς, κοινωνικούς, ιδεολογικούς, οικονομικού ή απλώς στυγνού συμφέροντος, να γίνει δεκτή.

4. Συνεπώς η ψευδής εν όλω ή εν μέρει παράσταση ψευδών είτε προς υποστήριξη αληθούς και βασίμου αιτήματος είτε προς υποστήριξη κατασκευασμένου ή αβασίμου αιτήματος, είναι νομοθετικά αναμενόμενη. Αν η Πολιτεία επιθυμεί τον φυσικό περιορισμό αναλόγων φαινομένων τότε θα πρέπει, ως πρώτο, ελάχιστο, βήμα, να ισχύσει, στην πολιτική διαδικασία, όχι η αρχή της συζήτησης⁴ αλλά το ανακριτικό σύστημα. Η υιοθέτηση του ισχύοντος συστήματος της αστικής διαδικασίας, εκπορευόμενη από συγκεκριμένες, προηγηθείσες, πολιτικές επιλογές, συνεπάγεται και συγκεκριμένο «κόστος», (ανεξάρτητα είδους

---

³ *διότι, όπως, προσφύως, επισημαίνει και ο N. Luhmann, («Legitimation durch Verfahren», εκδόσεις Κριτική, 1999, σελ. 197), «σε κανέναν από τους ρόλους και τις λειτουργίες του δεν μπορεί ο πολίτης του κράτους να θεωρηθεί ένας άνθρωπος που κρίνει ορθολογικά και ορθά».*

⁴ *στην οποία, όμως, «ουσιώδης έλεγχος υφίσταται και εκ της παραλλήλου δράσεως του αντιδίκου...», και όπου «το αντίδοτον κατά του κινδύνου εκ της δράσεως του ενός των μερών παρέχει κατά κανόνα η δράσις του ετέρου», βλ. έτσι N. Ανδρουλάκης «Και πάλιν...», σελ. 719. Ας μη διαφεύγει, προς επίρρωση της προηγούμενης επισήμανσης και η ratio legis της καθιέρωσης των δυο βαθμών δικαιοδοσίας, και της ακυρωτικής διαδικασίας, (διασφαλιστικές τυχόν πλημμελούς δικαστικής αποφάσεως).*

και επιπέδου), δίκη παρενεργειών. Για τα, τυχόν, «λάθη» της Πολιτείας στην επιλογή του συστήματος απονομής δικαιοσύνης ή για τις, όποιες, δυσλειτουργίες του τελευταίου, θα επιβαρυνθεί ο ίδιος ο πολίτης, επί του οποίου ασκείται η δικαϊκή πολιτική;

5. Θεωρείται δηλ. εκ των προτέρων πιθανή και αναμενόμενη μια στρεβλή παρουσίαση των γεγονότων και εκ του υπάρχοντος υποκειμενισμού⁵ και εκ της υπαρχούσης αντιδικίας. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο :

α. στο άρθρο 340 του Κ.Πολ.Δικ. προβλέπεται, κατά βάση, η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων. Ναι μεν καθιερώνεται ο *numerus clausus* των αποδεικτικών μέσων αλλά επιφυλάσσεται στον δικαστή το δικαίωμα της κατά συνείδηση κρίσης και εκτίμησης, (όπως άλλωστε και στο άρθρο 8 του Κ.Πολ.Δικ., η επονομαζόμενη δικονομική απόδειξη).

β. στο άρθρο 185 του Κ.Πολ.Δικ. προβλέπονται αυτοτελείς και συγκεκριμένες ποινές για τους παραβιάζοντες το καθήκον αληθείας, (βλ. και άρθρο 116 του Κ.Πολ.Δικ.⁶).

6. Ο συνδυασμός των δύο ως άνω διατάξεων οδηγεί στις εξής προφανείς σκέψεις:

α. ότι η προσπάθεια επηρεασμού των πολιτικών δικαστηρίων κείται εντός νομοθετικής αναμονής και δογματικών πλαισίων.

---

⁵ βλ. σχετικά με τον υποκειμενισμό και τις εκφάνσεις του Θ.Θ. Κονταξή «Ο εκ πεποιθήσεως εγκληματίας», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.

⁶ βλ. για τους παραβιάζοντες το άρθρο 116 Κ.Πολ.Δικ. Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα «Ερμηνεία...», σελ. 17, (επιβολή χρηματικής ποινής, καταδίκη στα δικαστικά έξοδα παρά τη νίκη του, πειθαρχική ευθύνη δικηγόρου, υποχρέωση αποζημίωσης κλπ). Βλ. για το ίδιο θέμα και για τις δικονομικές, χρηματικές και λοιπές κυρώσεις Κ. Μπότσαρη «Το καθήκον...», σελ. 254 και Κ. Μπέη «Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη», εκδόσεις Αφοι Π. Σάκκουλα, 1981, σελ. 99.

(συμφέροντα, πεποιθήσεις, υποκειμενισμοί, εμμονές, ψυχολογικές και πνευματικές αγκυλώσεις, στρεψοδικίες, κοινωνικές πλάνες, κλπ).

β. ότι αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η νομοθετική βούληση προβλέπει ρητά την τιμώρηση ανάλογων συμπεριφορών, στο ίδιο το κείμενο του Κ.Πολ.Δικ.

γ. ότι είναι παράλογη κάθε σκέψη περί μιας και της αυτής αληθείας, την οποία κατανοούν, ενστερνίζονται και αποδέχονται άπαντες οι κοινωνοί. Αν αυτό ίσχυε τότε δεν θα απαιτείτο η προσφυγή και υπαγωγή μιας διαφοράς στην αξιολογική διαδικασία των δικαστηρίων, (το κυριότερο: δεν θα υπήρχαν δικαστήρια), αλλά θα αρκούσε μια διοικητική, περιγραφική διαδικασία «αποκατάστασης και επαναφοράς των πραγμάτων». Σε ποια κατάσταση όμως; Στην προτέρα; Αυτή είναι δεδομένη, είναι, όμως, και αληθής ή δίκαιη;

δ. ότι και η καθιέρωση δυο βαθμών δικαιοδοσίας, με δυνατότητα διατύπωσης εξ' αντιδιαμέτρου αντιθέτων κρίσεων αποδεικνύει τη σχετικότητα αλλά και την, (μέχρι βεβαιότητας), πιθανότητα διαφορετικής προσέγγισης στην έννοια της αλήθειας, ακόμη και σε επίπεδο δικαστικής κρίσης.

ε. ότι, τελικά, η ίδια η θεσμοθέτηση της διαμεσολάβησης, όπως αυτή επιχειρείται δια του θεσμού της δικαιοσύνης, προϋποθέτει ως δεδομένο την προσπάθεια:

ι. επιβολής προσωπικών απόψεων⁷ και

---

⁷ «η αντίθεση του δικαίου προς το άδικο, της αληθείας προς το ψεύδος, ανήκει εξ' άλλου μέχρις ενός σημείου εις αυτήν ταύτην την φύσιν του νομικού φαινομένου της δίκης, προ πάντων δε της πολιτικής: της δίκης υπέρ του ιδίου και εις βάρος του αλλοτρίου συμφέροντος», Ν. Ανδρουλάκης «Είναι νοητή...», σελ. 567.

υ. την επίλυση ιδιωτικών διαφορών στη βάση υποκειμενικών αντιλήψεων.

ζ. άλλωστε, είναι προφανές ότι η νομική αδυναμία-απαγόρευση του πολιτικού δικαστή να λάβει υπόψη του μη αναφερόμενα στον Κ.Πολ.Δικ. αποδεικτικά μέσα, προϋποθέτει ταξική αντίληψη περί δικαίου και συνεπώς περί ζωής. Σύμφωνα με το άρθρο 338 του Κ.Πολ.Δικ. «κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα, που είναι αναγκαία για να υποστηρίξει την αυτοτελή αίτηση ή ανταίτηση του».⁸ Αποδεικνύεις, όμως, όσα μπορείς και αν μπορείς. Το δε «αν» και το «όσα» συμπλέκονται με τη βιολογική ικανότητα του διαδίκου, με την οικονομική του ευχέρεια, με το πολιτιστικό του επίπεδο, με τις κοινωνικές και πολιτικές του διασυνδέσεις, με τη γενικότερη θέση του στα κοινωνικά δρώμενα και στην ταξική διάρθρωση. Συνεπώς, ακόμη και αν ο δικαστής γνωρίζει καλά το αβάσιμο του αιτήματος ενός διαδίκου δεν μπορεί να αχθεί σε δίκαιη λύση, («τυπική αλήθεια»), αν κατά τη διάρκεια της εξέτασης της υπόθεσης υπάρξει «πλήρης απόδειξη» του αντιθέτου.

7. Συνεπώς επί ποινικού δικαστηρίου η απάτη μπορεί να εξαντληθεί, (λόγω και της υπάρξεως του «δικαιώματος σιωπής» του κατηγορουμένου, άρθρο 273 παραγρ. 2 Κ.Πον.Δικ.),⁹ στην περίπτωση καταδίκης και μη επιδίκασης του αιτηθέντος εκ της πολιτικής αγωγής ποσού, λόγω προταθέντων από τον κατηγορούμενο ψευδών παραστάσεων, μέσων ή ισχυρισμών.

---

⁸ με δεδομένο ότι τα πολιτικά δικαστήρια επιλαμβάνονται μετά από αίτηση διαδίκου και όχι αυτεπαγγέλτως, (*ne proce dat iudex ex officio*), ισχύουσας της αρχής της «ελεύθερης διάθεσης του αντικειμένου της δικαστικής προστασίας».

⁹ βλ., αναλυτικά, Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 662.

8. Σε περίπτωση αθώωσης γίνεται δεκτό ότι «η χρήσις υπό του κατηγορουμένου των ως άνω μέσων ουδεμίαν τω αδικηθέντι επήνεγκε περιουσιακήν βλάβην, δοθέντος ότι τούτο κριθήσεται εν τη μελλούση να επακολουθήση πολιτική δίκη».¹⁰ Δογματικά, (και στη βάση της λογικής ότι μπορεί να υπάρξει απάτη επί δικαστηρίου), η παραπάνω θέση είναι εκτεθειμένη σε ενστάσεις.¹¹ Αν ο κατηγορούμενος παρέσυρε το ποινικό δικαστήριο, με την προβολή ψευδών και κατασκευασμένων αποδεικτικών μέσων σε αθωωτικό αποτέλεσμα, δεν προκαλεί στον πολιτικώς ενάγοντα, (συγκεκριμένη κατά περίπτωση, πλην της ηθικής,) οικονομική βλάβη, αιτιωδώς συνδεόμενη με τη στάση του; Δεν συνιστά, παράλληλα, η αθώωση του μέγιστο ψυχολογικό πρόκριμα αλλά και δικαστικό τεκμήριο για τη, μελλοντική, πολιτική δίκη; Άλλωστε και στην πρώτη περίπτωση, ήτοι έκδοσης καταδικαστικής απόφασης, στερείται ή εμποδίζεται ο ζημιωθείς να προσφύγει στα πολιτικά δικαστήρια; Γίνεται, όμως, δεκτό, ότι ο πολιτικώς ενάγων και ο αστικώς υπεύθυνος μπορούν να διαπράξουν αδίκημα απάτης επί δικαστηρίου, στα πλαίσια της ποινικής δίκης.¹²

---

¹⁰ βλ. και βούλευμα ΑΠ 1215/1988, Ποινικά Χρονικά ΑΘ, σελ. 124. Βλ. και σύμφωνη γνώμη Α. Σπινέλλη «Ποινικό δίκαιο...», σελ. 97. Η Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 663, σημειώνει και το επιχείρημα ότι η ποινική απόφαση δεν αποτελεί δεδικασμένο για την πολιτική δίκη αλλά απαιτείται η πρόσθετη απόφαση πολιτικού δικαστηρίου που θα κρίνει εκ νέου την έννομη σχέση.

¹¹ βλ. σχετικά και Α. Κωνσταντινίδη «Απάτη σε δίκη», Ποινικά Χρονικά ΑΗ, σελ. 557 επόμεν, ο οποίος αναφερόμενος στο υπ' αριθμ. 695/1970 Βούλευμα του ΣυμβΠλημ/δικών Ηρακλείου, επισημαίνει περιπτώσεις δυνητικής απάτης επί ποινικού δικαστηρίου.

¹² βλ., σχετικά, απόφαση Πλημ/δικείου Αθηνών 853/1974, Ποινικά Χρονικά ΚΑ, σελ. 217 και απόφαση Εφετείου Αθηνών 638/1970, Ποινικά Χρονικά Κ, σελ. 626.

9. Ως βασική προϋπόθεση θεμελίωσης της απάτης επί, (αστικού-πολιτικού), δικαστηρίω λαμβάνεται η δυνατότητα ο εξαπατηθείς ή παραπλανηθείς να είναι διαφορετικό πρόσωπο από τον τελικώς ζημιωθέντα.¹³ Συνεπώς, κατά την παραπάνω αντίληψη δια της εξαπατήσεως του δικαστού μπορεί να ζημιωθεί ο ηττηθείς διάδικος.¹⁴

10. Κατ' αρχάς, τα δικαστήρια είναι ταγμένα στην έρευνα και στον αποχωρισμό του αδίκου από το δίκαιο, του αληθούς από το ψευδές. Θεσμικά δηλ. η διάγνωση αυτή ανήκει στον κύκλο του δικαστικού έργου και συνεπώς η αναγωγή ενός ψεύδους καταγραφέντος στο πολιτικό δικαστήριο δεν είναι νοητό να θεμελιώνει αυτόματα αδίκημα απάτης. Αν αυτό ήθελε γίνει δεκτό τότε θα έπρεπε η εκδίκαση των αστικών υποθέσεων να ανατεθεί εξ' αρχής στα ποινικά δικαστήρια.¹⁵

11. Συναφές είναι και το επόμενο επιχείρημα. Ο δικαστής, (ακόμη και αν θεωρηθεί ότι υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ παρατεθέντος ψεύδους και αποφάσεως), δεν εξαπατάται, δεν «πείθεται», δεν παρασύρεται αφού δεν προβαίνει σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, σύμφωνα με το άρθρο 386 ΠΚ. Πολλώ δε μάλλον δεν μπορεί η δικαστική απόφαση να χαρακτηριστεί ως «διάθεση περιουσίας», από τον δικαστή, ο οποίος:

---

¹³ βλ., ενδεικτικά, Α. Μαργαρίτη «Κατάρτιση πλαστής διαθήκης και χρήση της στο δικαστήριο», Αρμενόπουλος ΛΕ, σελ. 524 επόμε.

¹⁴ στην περίπτωση διαφορών με περιουσιακό αντικείμενο. Βλ., όμως, *contra*, βούλευμα ΑΠ 34/1975, Ποινικά Χρονικά ΚΕ, σελ. 411, το οποίο έκρινε ότι διέπραξε απάτη επί δικαστηρίω ο ενάγων, ο οποίος παρέστησε ψευδώς ότι η εναγομένη σύζυγος του είναι αγνώστου διαμονής και έτσι πέτυχε τη λύση του γάμου με υπαιτιότητα αυτής και με αναγκαία συνέπεια την παύση της υποχρέωσης του προς διατροφήν της. Για τις λοιπές περιπτώσεις βλ. σχετικά και Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 652 και 654.

¹⁵ βλ. έτσι Ν. Ανδρουλάκης «Είναι νοητή...», σελ. 570.

- α. δεν είναι τρίτος ούτε όργανο του τρίτου¹⁶
- β. εφαρμόζει τον νόμο,¹⁷ τέμνει τη διαφορά αλλά
- γ. δεν διαθέτει περιουσία κανενός διαδίκου.¹⁸

12. Όπως δε ορθά επισημαίνεται¹⁹ ουσιώδες στοιχείο της περιουσιακής διάθεσης είναι η αμεσότητα. Από τη συμπεριφορά, (έκδοση συγκεκριμένης απόφασης), στην οποία παρακινείται ο πλανώμενος δικαστής δεν επέρχεται άμεσα μεταβολή της περιουσίας του διαδίκου. Από την επίλυση δηλ. της όποιας διαφοράς μέχρι τη πραγματική διάθεση περιουσίας παρεμβάλλεται σωρεία διαδικαστικών πράξεων και δικονομικών κινήσεων. Το μόνο, το οποίο θα μπορούσε να υποστηριχθεί, (μακράν σκέψεων περί συνδρομής του στοιχείου της αμεσότητας), είναι ότι ο διάδικος προλειαίνει το έδαφος, δημιουργεί δηλ. κατάλληλες συνθήκες για την προσβολή της περιουσίας του αντιδίκου του.

13. Άλλωστε η παραβίαση του καθήκοντος αληθείας των διαδίκων στην πολιτική διαδικασία, (άρθρα 116 και 185 του Κ.Πολ.Δικ.), επισύρει, όπως προαναφέρθηκε, αυτοτελείς κυρώσεις, ρητά προβλεπόμενες στο ως άνω άρθρο 185.

14. Αλλά η «ανακάλυψη» εγκλήματος απάτης επί δικαστηρίω σημαίνει ότι η αντίληψη των αρχαίων Λακώνων περί ηθικής δυνατότητας του κλέπτειν, (έστω και ως ενδεικτικού σημείου ικανότητας επιβίωσης), αλλά περί καταδίκης και διαπόμπευσης των συλλαμβανομένων κλεπτών,

---

¹⁶ βλ. Α. Χαραλαμπίκη «Η έμμεση...», σελ. 314.

¹⁷ βλ. και Ν. Χαρανά «Απάτη...», σελ. 17.

¹⁸ λειτουργεί ως δικαιοδοτικό όργανο, δεν ενεργεί προς όφελος ή σε βάρος ενός εκ των διαδίκων ούτε φυσικά ως κατ' εντολήν, εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος του φορέα της θιγομένης περιουσίας.

¹⁹ Χ. Μυλωνόπουλος «Ποινικό Δίκαιο...», σελ. 470 επόμ.

ισχύει και σήμερα. Δηλ. κάποιος διάδικος μπορεί να είναι, κατ' αρχάς, απατεών²⁰ αλλά οφείλει ενώπιον των δικαστηρίων να απεκδυθεί του ενδύματος της απάτης, να δηλώσει μετάνοια και να αποδεχθεί το λάθος του, (όπως συνέβαινε στις περίφημες Σταλινικές δίκες «μετανοίας»);). Τότε προς τι η προσφυγή στο δικαστήριο; Αφού η μετάνοια και η επανόρθωση μπορούν να συμβούν στο κοινωνικό, (προδικαστικό), επίπεδο πρέπει να καταργηθούν τα δικαστήρια, και να αντικατασταθούν από ένα μηχανισμό εξωδικαστικής πίεσης του αμαρτήσαντος.

15. Με άλλα λόγια πας τις έχων εξαπατήσει συμπολίτη του, εκτός δικαστηρίων, (π.χ. μετερχόμενος κατ' επάγγελμα απάτες, και προσπαθών να διατηρήσει τα κεκτημένα πάση θυσία), σύμφωνα με την κοινή λογική είναι πιθανό και αναμενόμενο, να ψευσθεί και ενώπιον του δικαστηρίου, (ειδικά όταν το καθεστώς απονομής δικαιοσύνης προσδιορίζεται από το υπάρχον πολιτικό και οικονομικό σύστημα της ελεύθερης αγοράς). Η αναγνώριση αδικήματος απάτης επί δικαστηρίω στην ως άνω συμπεριφορά του απατεώνας σημαίνει, (λογικό προ-απαιτούμενο), ότι η πολιτειακή λογική, (αφιστάμενη της κοινής), θεωρεί, (εκτιμά, πιστεύει), ότι ενώπιον των αρμοδίων οργάνων της, (άρα εγκλήματα απάτης θα υπάρχουν μέχρι της παραπομπής τινός στο δικαστήριο. Χρονική προσέγγιση της εννοίας του αδικήματος...), ο απατεών, θα πρέπει, (προφανώς συναισθανόμενος την απαξία της πράξης του), να ομολογήσει την απάτη ή εν πάση περιπτώσει να μην προσπαθήσει να υποστηρίξει τη θέση του.²¹ Συνεπώς αν δεν το πράξει θα διωχθεί για απάτη. Ή η κοινή

---

²⁰ σε κοινωνικό επίπεδο. Η αναγνώριση αυτή, βέβαια, δεν σημαίνει ηθική αποδοχή του απατεώνας αλλά καταγραφή της, από υπάρξεως κόσμου, εμπειρικά αντιληπτής πραγματικότητας.

²¹ ο Κ. Μπότσαρης «Το καθήκον...», σελ. 193, σημειώνει ότι «αφότου ο διάδικος αποφασίσει να λάβει μέρος στον δικαστικό αγώνα είναι υποχρεωμένος να

λογική λανθάνει ή η πολιτεία καθεύδει τον ύπνο του παραλόγου. Δυοίν θάτερον.

16. Είναι προφανές ότι η θεσμοθέτηση των δικαστηρίων, (πλην της διάχυσης κυρίαρχης ιδεολογίας και της στήριξης του εκάστοτε ισχύοντος πολιτικο-οικονομικού status), δεν αποσκοπεί, μόνον, στη διευθέτηση διαφορών μεταξύ εντίμων ή καλοπίστων ή ισορροπημένων πολιτών. Η αποδοχή διαφορετικής άποψης οδηγεί σε αδιέξοδα.

17. Ως γνωστόν για τη συγκρότηση του αδικήματος της απάτης δικαστηρίου δεν αρκούν ψευδείς ισχυρισμοί. Όπως έχει δε παγίως νομολογηθεί, τυχόν ψευδείς ισχυρισμοί χωρίς σύγχρονη προσαγωγή και επίκληση, (προς απόδειξή τους), εν γνώσει, πλαστών ή νόθων εγγράφων και γενικά ψευδών αποδεικτικών στοιχείων δεν στοιχειοθετούν τετελεσμένη απάτη επί δικαστηρίω κατ' άρθρο 386 ΠΚ, (κρατούσα άποψη στη νομολογία).²² Ειδικότερα, όπως γίνεται δεκτό, τετελεσμένη είναι η απάτη ενώπιον του δικαστηρίου, όταν με τους ψευδείς ισχυρισμούς και με την επίκληση και προσαγωγή πλαστών ή ψευδών αποδεικτικών στοιχείων εκδίδεται από το πολιτικό δικαστήριο οριστική απόφαση υπέρ των απόψεων του δράστη της απάτης σε βάρος του αντιδίκου του.

ανταποκριθεί στα βάρη που εναποθέτει σ' αυτόν ο νόμος», (τα οποία, προφανώς, δεν ανέλαβε στον κοινωνικό στίβο). Τότε, όμως, διαμορφώνονται δυο πραγματικότητες, (αλλά και δυο προσωπικότητες στα πλαίσια του αυτού ατόμου): η πρώτη η καθημερινή, εμπειρικά αντιληπτή και η δεύτερη των δικαστικών αιθουσών. Με δεδομένο ότι τα δικαστήρια έχουν ταχθεί στην εξυπηρέτηση-ρύθμιση της πρώτης προς τι η ύπαρξη της δεύτερης;

²² βλ., εντελώς ενδεικτικά, Διάταξη Εισαγγελέως Εφετών Πατρών υπ' αριθμ. 61/1998, Ποινική Δικαιοσύνη 1999, σελ. 32.

18. Τέλος, γίνεται δεκτό ότι ακόμα και όταν υποβάλλονται μεν στο δικαστήριο ψευδείς ισχυρισμοί του ενάγοντος, χωρίς, όμως, παράλληλα να προσκομίζονται με επίκληση προς απόδειξη αυτών, και εν επιγνώσει, πλαστά ή νοθευμένα έγγραφα και γενικά ψευδή αποδεικτικά στοιχεία, τότε δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα της απάτης ενώπιον του δικαστηρίου, ούτε σε μορφή απόπειρας, εφ' όσον μόνη η προβολή αναληθούς ισχυρισμού σε αγωγή κλπ. δεν συνιστά κατά την έννοια του άρθρου 42 παρ.1 του ΠΚ πράξη περιέχουσα αρχή εκτελέσεως απάτης. Πόσο βάσιμη, όμως, μπορεί να θεωρηθεί η τελευταία θέση; Η έναρξη της διαδικασίας εξαπάτησης δεν άρχεται με την κατάθεση-επίδοση του αναληθούς δικογράφου, το οποίο και καλείται εισαγωγικό; Η παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθών, (ως εκ του κειμένου του νόμου άλλωστε), «και αναπόδεικτος έτι ούσα», δεν συνιστά «αρχή τελέσεως του εγκλήματος της απάτης».^{23/24}

19. Πλην, όμως, υφίστανται μια σειρά διατάξεων στον Ποινικό Κώδικα, οι οποίες τιμωρούν την πλαστογραφία, τη νόθευση, τη ψευδή βεβαίωση, τη ψευδή ανόμωτη κατάθεση, τη ψευδή καταμήνυση, τη δυσφήμιση, κλπ., οι οποίες μπορούν να ενεργοποιηθούν σε περίπτωση κατά την οποία κάποιος διάδικος πλαστογραφεί, συκοφαντεί, νοθεύει, υποβάλλει αποδεικτικά στοιχεία ή προσαγάγει πλαστά έγγραφα ενώπιον δικαστηρίου, (εγκλήματα περί τα υπομνήματα, περί τη δικαιοσύνη κλπ).²⁵ Παράλληλα μια σειρά διατάξεων του ΑΚ μπορούν να

---

²³ Ν. Ανδρουλάκης «Και πάλιν...», σελ. 720.

²⁴ βλ. έτσι και Δ. Σπινέλλης «Ποινικό δίκαιο...», σελ. 95.

²⁵ βλ., όμως, ενστάσεις Δ. Σπινέλλη «Ποινικό δίκαιο...», σελ. 94, σχετικά με το αν η προβολή ισχυρισμών στις προτάσεις του διαδίκου μπορεί να θεωρηθεί εξέταση ή κατάθεση κατά το άρθρο 225 ΠΚ. Ανάλογοι ψευδείς ισχυρισμοί

προσφέρουν συνδρομή στην περίπτωση απάτης επί δικαστηρίω στον βλαβέντα διάδικο. Προς τι, λοιπόν, η «εφεύρεση» της απάτης επί δικαστηρίω; Τι εξυπηρετεί; Ποιο κενό καλύπτει;

20. Κατά την άποψη του Η. Δασκαλάκη²⁶, (παρότι δέχεται την απαγόρευση της αναλογικής ερμηνείας), η συσταλτική ερμηνεία, (ήτοι αυτή η οποία αποκρούει την υπαρξη απάτης επί δικαστηρίω), «αφήνει την κοινωνίαν ακάλυπτον έναντι των αντικοινωνικών πράξεων ... επιφέρουσα ανεπίτρεπτον χαλάρωσιν της ποινικής καταστολής». Με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά καλύπτεται-προβλέπεται ποινικώς, (βλ. προηγούμενη παράγραφο), ποιο είναι το ζήτημα; Η πολλαπλή τιμώρηση της αυτής συμπεριφοράς; Και τι σημαίνει «ανεπίτρεπτος χαλάρωσις»; Η αίσθηση του Η. Δασκαλάκη, (ή του όποιου άλλου πολίτη), ερειδόμενη επί αορίστων εννοιών, μπορεί να αποτελεί λόγο αναλογικής ερμηνείας για τη θεμελίωση, μάλιστα, του αξιοποίνου; Ποια η κλίμακα και η ακριβής διαβάθμιση της, πέραν της οποίας η «χαλάρωσις», (ότι και αν σημαίνει τελικά), της ποινικής καταστολής είναι «ανεπίτρεπτος»; Ή μήπως αυτή η «χαλάρωσις» μπορεί να αποτελεί θεμιτό νομολογιακό στόχο ή αντικείμενο επιστημονικής κριτικής;

21. Όπως τονίζει και ο Ν. Ανδρουλάκης,²⁷ «η επί απάτη επί δικαστηρίω έγκλησις και η εν τη ποινική δίκη παράστασις του εγκαλούντος εν είδει πολιτικώς ενάγοντος δια την εκ της «απάτης» προσγενομένην αυτό ζημίαν συνιστούν πράγματι μίαν άνετον μέθοδον

μπορούν, όμως, να πληρούν π.χ. τη νομοτυπική μορφή συκοφαντικής δυσφήμισης ή ψευδούς καταμήνυσης.

²⁶ «Σκέψεις τινές επί της ούτω καλουμένης απάτης επί δικαστηρίω», *Ποινικά Χρονικά 1971*, σελ. 513 επόμε. και ειδικά σελ. 526.

²⁷ «Είναι νοητή...», σελ. 572.

διαϊωνίσεως της περατωθείσης ήδη πολιτικής δίκης και εισαγωγήν ενός νέου ενδίκου μέσου, περί του οποίου ο νόμος ουδέν απολύτως γνωρίζει». Η «ανακάλυψη» δηλ. της απάτης επί δικαστηρίω οδηγεί, αναπόδραστα, στην, υπό των πάντων καταδικαζόμενη αλλά υφιστάμενη, ποινικοποίηση των αστικών διαδικασιών. Σε έγκληση για απάτη επί δικαστηρίω, (η οποία συνοδεύεται και από άλλα αδικήματα), «απαντά» ο εγκαλούμενος με υποβολή έγκλησης για συκοφαντική δυσφήμιση, ψευδή καταμήνυση, αγωγή ηθικής βλάβης, κλπ. Και αν και οι δυο διάδικοι, (ή σε περίπτωση ομοδικίας οι περισσότεροι), εξαπατήσουν το δικαστήριον, με διάφορο ποσοστό και ένταση εξαπάτησης, τι μέλλει γενέσθαι; Αέναες δικαστικές διαμάχες προς δόξαν της δικαιοσύνης και της παραγωγικότητας; Δίκες επί δικών, αναβολές, συνάφειες, συνεκδικάσεις, αναστολές μέχρι πέρας ποινικής δίωξης, λιπομαρτυρίες, και έπεται συνέχεια... η οποία κλονίζει ανεπανόρθωτα το κύρος του θεσμού της Δικαιοσύνης και καθιστά όλους τους συμπράττοντες και μη λειτουργούς της έκθετους έως ύποπτους, (αν όχι παρασιτικώς διαβιούντες κατά τη Μαρξιστική αντίληψη), στα όμματα των πολιτών.

22. Και αν ο έχων επί της ουσίας απόλυτα δίκαιο, φοβούμενος, (και ευθυγραμμιζόμενος και με τη λογική του Ντοστογιέφσκι, όπως τη διατυπώνει στους «Δαίμονες» του, περί σχέσεως αληθείας με το ψεύδος και αποδοχής και των δυο), τυχόν έκδοση αποφάσεως σε βάρος του, (λόγω και της, εν πολλοίς, τυποποιημένης και βιομηχανοποιημένης διαδικασίας απονομής δικαιοσύνης), μετέλθει τεχνασμάτων, (π.χ. πλαστογραφήσει μια απόδειξη είσπραξης, η οποία δεν είχε συνταχθεί ποτέ, παρά το ότι το αναγραφόμενο ποσό είχε καταβληθεί), προς υποστήριξη του δίκαιου, (ουσιαστικά και νομικά), αιτήματος του, και παρασύρει το δικαστήριον σε έκδοση απόφασης υπέρ αυτού και αντίθετης προς τους ισχυρισμούς αλλά και τα έγγραφα του αντιδίκου, διαπράττει απάτη; Τυπικά ναι. Ουσιαστικά;

23. Αλλά το άτοπον της «εφεύρεσης» της επί δικαστηρίω απάτης προκύπτει και εξ' άλλης οπτικής, στην περίπτωση των ασφαλιστικών μέτρων, όπου γίνεται, νομολογιακά, δεκτό²⁸ ότι απάτη συντρέχει και στην περίπτωση αυτή, (παρά το γεγονός ότι αρκεί η πιθανολόγηση, και συνεπώς δεν απαιτείται η προσαγωγή αποδεικτικού τινός μέσου), απλώς «δια της προβολής εν γνώσει της αναληθείας ψευδούς ισχυρισμού».²⁹ Αυτή είναι μια εκ των συνεπειών υποκατάστασης της νομοθετικής εξουσίας υπό των δικαστηρίων, (δια της «ανακάλυψης» εγκλημάτων): η πλήρης αναίρεση της ασφάλειας του δικαίου. Είναι ορατή η διολίσθηση σε κατασκευές νομικά έωλες και ηθικά αμφισβητούμενες: προηγήθηκε, αρχικά, η «εφεύρεση» του εγκλήματος, στη συνέχεια η «εφεύρεση» περί αναγκαιότητας προσαγωγής πρόσφορου³⁰ -προς παραπλάνηση- αποδεικτικού μέσου, κατόπιν η «εφεύρεση» περί προσφορότητας των προφορικών ισχυρισμών να παραπλανήσουν τα δικαστήρια, (στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, διότι στην τακτική διαδικασία ανάλογη συμπεριφορά δεν θεωρείται, -πέραν πάσης δογματικής συνέπειας- όπως προαναφέρθηκε, ούτε καν απόπειρα του εγκλήματος). Αύριο τι; Με την αυτή ευχέρεια μπορεί, στο μέλλον, να υποστηριχθεί, (νομολογία είναι και αλλάζει), ότι για τη θεμελίωση απάτης επί δικαστηρίω στην τακτική διαδικασία, αρκεί και η προβολή ψευδούς

---

²⁸ βλ., (ενδεικτικά), βουλεύματα ΑΠ 1610/1982, Ποινικά Χρονικά ΑΓ, σελ. 596, ΑΠ 326/1996, Ποινικά Χρονικά ΜΖ, σελ. 27 και απόφαση ΑΠ 2433/2003, Ποινικά Χρονικά ΝΔ, σελ. 904.

²⁹ «επί τη βάσει προφορικών εξηγήσεων», βλ. βούλευμα ΑΠ, 1461/1984, Ποινικά Χρονικά ΑΕ, σελ. 465. Βλ. contra το υπ' αριθμ. 1227/1979 βούλευμα του ΑΠ, (σε Ολομέλεια), Ποινικά Χρονικά Α, σελ. 253.

³⁰ βλ. βούλευμα ΑΠ 1055/1973, Ποινικά Χρονικά ΚΔ, σελ. 189. Βλ., όμως, και βούλευμα ΑΠ 34/1975, Ποινικά Χρονικά ΚΕ, σελ. 411.

ισχυρισμού χωρίς την προσαγωγή αναλόγων εγγράφων.^{31/32} Ήδη, η νομολογία³³ θεωρεί, (πιστή στην κρατούσα θεωρία της νομικοοικονομικής έννοιας της περιουσίας), ότι στην έννοια της βλάβης εμπεριέχεται και η, (συγκεκριμένη³⁴ σήμερα, αφηρημένη αύριο), – απλή - διακινδύνευση περιουσιακού στοιχείου.³⁵ Μη υπάρχοντος θετικού πλαισίου, περιγραφικής, δεσμευτικής διαδικασίας, το οτιδήποτε είναι πιθανό στα πλαίσια αυθαίρετων –αργότερα, σε καιρούς πολιτικής εκτροπής- πιθανώς και σκόπιμων «αξιολογήσεων».

---

³¹ *ήδη τμήμα της θεωρίας, (βλ. Χ. Μυλωνόπουλος ό.π. σελ. 482), θεωρεί ότι «του νόμου μη διακρίνοντος και εφόσον αρκεί αιτιώδης σύνδεσμος κατά τη θεωρία του ισοδυνάμου των όρων, η πράξη εξαπάτησης νομίμως μπορεί να περιορισθεί στους ψευδείς ισχυρισμούς». Του νόμου μη διακρίνοντα πολλά μπορούν να υποστηριχθούν, ειδικά νομολογιακώς.*

³² *ουσιαστικά δια της αποδοχής εγκλήματος απάτης επί δικαστηρίω, (είτε εν αποπείρα είτε ολοκληρωμένου), χωρίς καν την προσκόμιση πλαστών ή νοθευμένων εγγράφων, τιμωρούνται οι όποιες προπαρασκευαστικές πράξεις του διαδίκου, (αν τελικά συντρέχει το υποκειμενικό στοιχείο του δόλου), χωρίς φυσικά καμία ανάλογη νομοθετική πρόβλεψη. Βλ. σχετικά Ν. Ανδρουλάκη «Είναι νοητή...», σελ. 569, Ζ. Φασούλα, «Η απάτη...», σελ. 344 επόμεν. και παρατηρήσεις Α. Μαργαρίτη στο υπ' αριθμ. 589/1985 βούλευμα του ΣυμβΠλημΘεσσαλονίκης, Αρμενόπουλος Μ, σελ. 240 και 243.*

³³ *βλ. (ενδεικτικά), βούλευμα του ΑΠ 1108/1988, Ποινικά Χρονικά ΑΘ, σελ. 74, και βούλευμα ΑΠ 326/96, Ποινικά Χρονικά ΜΖ, σελ. 27.*

³⁴ *βλ. Χ. Μυλωνόπουλου «Ποινικό...», σελ. 491.*

³⁵ *συνεπώς και η αναγνωριστική απόφαση, παρότι δεν παράγει άμεσα εκτελεστό τίτλο, μπορεί η έκδοση της να επιφέρει ζημία στον διάδικο ως αποτέλεσμα, προηγηθείσης, απάτης επί δικαστηρίω. Βλ. σχετικά και Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 651-652 και 654.*

24. Συνεπώς, οι παραπάνω δικαστικές αποφάσεις, όχι μόνον, δεν λειτουργούν παιδαγωγικά, «ως κοινωνική μοντελιστική»³⁶ αλλά διασύρουν και την έννοια της δικαιοσύνης. Τι μένει ως γεύση στον απλό πολίτη, (στην υπηρεσία του οποίου είναι ταγμένη και η δικαστική εξουσία, και εκ του οποίου έλκει την όποια νομιμοποίηση της): ότι υπέρτατος σκοπός και μέγιστο ενδιαφέρον της πολιτείας αποτελεί η πάση θυσία καταδίκη του. Όπως σημειώνει και ο Ν. Ανδρουλάκης,³⁷ «εάν προσδοθή εις τους μη αποδεικνυομένους αναληθείς ισχυρισμούς ποινικόν διαφέρον, τότε ολίγον θα απέχωμεν από την καθιέρωσιν του αξιώματος ουδεμία δίκη άνευ απάτης».

25. Αλλά η παραβίαση της λογικής λαμβάνει άλλες διαστάσεις π.χ. στην περίπτωση της ΑΠ 637/1988³⁸, στην οποία εκτιμήθηκε ότι υφίσταται απάτη σε επίπεδο απόπειρας όταν ο δικαστής είτε δεν παραπλανήθηκε από τους ψευδείς ισχυρισμούς είτε δεν εκδόθηκε οριστική απόφαση. Με δεδομένα τα καθημερινά πλαίσια λειτουργίας της δικαιοσύνης, πως γνωρίζουμε ότι ο δικαστής ήλεγξε, αξιολόγησε και απέρριψε τους ψευδείς ισχυρισμούς;³⁹ Εκ της αιτιολογίας; Στην πλειοψηφία τους οι αποφάσεις είναι, δυστυχώς, αναιτιολόγητες. Μπορεί, μάλιστα, σε αιτιολογημένη απόφαση ο δικαστής να προσπέρασε, να αγνόησε τους ψευδείς ισχυρισμούς, σε επίπεδο λογικής αλλά να

---

³⁶ Βλ. V. FERRARI «Λειτουργίες του δικαίου», εκδόσεις Σάκκουλα, 1992, σελ. 144.

³⁷ «Είναι νοητή...», σελ. 567.

³⁸ Ποινικά Χρονικά ΑΗ, σελ. 739.

³⁹ εκτός αν οι προβληθέντες ψευδείς ισχυρισμοί δεν είχαν καμία σχέση με το συγκεκριμένο αντικείμενο της πολιτικής δίκης, ήταν δηλ. εντελώς άσχετοι με τα προς απόδειξη περιστατικά, τα οποία θα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή στην έκδοση της δικαστικής απόφασης, όπως στην περίπτωση του βουλεύματος 156/1992 του ΣυμβΕφετΘεσσαλονίκης, Αρμενόπουλος ΜΣΤ, σελ. 755.

εγκλωβίστηκε απ' αυτούς σε ψυχολογικό επίπεδο. Πολλές φορές, μάλιστα, δίδουμε, (απόλυτα συνειδητά), λογική διάσταση και εξήγηση στις ψυχολογικές μας προτιμήσεις και ροπές, (η λογική αιτιολόγηση καλύπτει προηγηθείσα ψυχολογική απόφαση στηριγμένη σε αίσθηση ή διαίσθηση). Συνεπώς κάλλιστα θα μπορούσε να έχει εξαπατηθεί, (με την έννοια ότι ωθήθηκε), το δικαστήριο αλλά να μη στηρίχθηκε, (κατά την αιτιολόγηση της απόφασης), στους ψευδείς ισχυρισμούς. Αν η ολοκληρωμένη απάτη επί δικαστηρίου είναι δυσχερώς διαπιστώσιμη, (απαιτείται ακριβής προσδιορισμός της αιτιώδους συνάφειας, η εξέταση του πρόσφορου ή μη του αποδεικτικού υλικού κλπ.), η απόπειρα απάτης είναι, σχεδόν, αδύνατον να διαπιστωθεί με όρους ασφαλείας δικαίου.⁴⁰

26. Συναφές είναι και το επόμενο επιχείρημα. Σύμφωνα με το βούλευμα του ΑΠ 64/1986⁴¹, δεν υπήρχαν ενδείξεις απάτης, διότι ο Άγγλος διαιτητής, κατέληξε στη δυσμενή κρίση μετά από διαδικασία ημερών και αφού στηρίχθηκε όχι μόνον στις καταθέσεις των δυο

---

⁴⁰ *αλλά η ασφάλεια δικαίου όπως και η αρχή nullum crimen nulla poena sine lege certa/scripta/stricta, δεν συνιστούν έννοιες κενές περιεχομένου. Ο κίνδυνος διάπραξης λογικών αλμάτων-σφαλμάτων είναι προ των πυλών. Με βούλευμα του Ανωτάτου Ακυρωτικού, (271/1983, Ποινικά Χρονικά ΛΓ, σελ. 742), επικυρώθηκε παραπομπή για απόπειρα απάτης επί δικαστηρίου του αναιρεσιόντος «καίτοι τούτος παρητήθη της ασκηθείσης ψευδούς αγωγής, μετά τη συζήτησιν ταύτης, την κατάθεσιν των προτάσεων και την επίκλησιν των ψευδών αποδεικτικών στοιχείων». Σημειώνεται ότι κατά τον χρόνο της παραιτήσεως του δεν είχε υπάρξει, (ούτε καν σε πρώτο βαθμό), καταδίκη του αναιρεσιόντος για τα, επιμέρους, αδικήματα, τα οποία εφέρετο ότι είχε τελέσει προς εξαπάτηση του δικαστηρίου. Είχε απλώς ασκηθεί ποινική δίωξη. Εάν μετά ταύτα τα δικαστήρια άγονταν σε αθωωτική κρίση, (για τα ψευδή αποδεικτικά), θα ίσχυε η παραπομπή ή αργότερα η καταδίκη για απόπειρα απάτης;*

⁴¹ *Ποινικά Χρονικά ΛΣΤ, σελ. 467.*

κατηγορουμένων αλλά σε ικανό αριθμό άλλων αποδεικτικών στοιχείων, ώστε να μην μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο δικαστής πείστηκε και παραπλανήθηκε από τις ψευδείς καταθέσεις.

27. Πρώτη επισήμανση: ποιος ο βαθμός συμμετοχής κάθε αποδεικτικού μέσου στη διαμόρφωση της, τελικής, δικανικής πεποίθησης; Αφού δεν είναι εκ των προτέρων, (in abstracto), αξιολογημένη και δεδομένη η αποδεικτική βαρύτητα ενός εκάστου των αποδεικτικών στοιχείων, πως είναι, (με δικαϊκή ασφάλεια), δυνατός, (στα πλαίσια μιας δικαστικής απόφασης), ο εντοπισμός και η διάκριση μιας εμφιλοχωρήσασας εξαπάτησης; Πως από την πληθώρα των αποδεικτικών στοιχείων μιας υπόθεσης θα αποδειχθεί, (η ψυχολογική και μετά λογική), δέσμευση-δρομολόγηση του κρίνοντος προς συγκεκριμένη κατεύθυνση;

28. Δεύτερη παρατήρηση: η, χρονική, διάρκεια μιας δίκης, και ο ενδεδειγμένος έλεγχος όλων των προσαχθέντων στοιχείων και η στήριξη του δικαστηρίου στο σύνολο του αποδεικτικού υλικού⁴² και όχι μόνον στο φερόμενο ως αναληθές,⁴³ αποκλείει τα περιθώρια εξαπάτησης σύμφωνα με την παραπάνω απόφαση, αφού αποτελούν εχέγγυα ορθής κρίσης. Τότε η λύση είναι απλή: η προσήλωση των κρινόντων στα θεσμικά τους καθήκοντα, ο έλεγχος-εκτίμηση του συνόλου των αποδεικτικών

---

⁴² βλ. απόφαση ΑΠ 1265/1989, Ποινικά Χρονικά Μ, σελ. 546.

⁴³ δηλ. απάτη συντρέχει στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο στηρίχθηκε μόνον στο προβληματικό αποδεικτικό μέσο; (νέα –νομοθετικής υφής- διάκριση, η οποία, όμως ούτε θεσμοθετημένη είναι ούτε γενικής εφαρμογής και αποδοχής). Μάλλον καταφατική απάντηση δίδει το υπ' αριθμ. 2262/2003 βούλευμα του ΑΠ, Ποινικά Χρονικά ΝΔ, σελ. 797. Δεκτής γενομένης, όμως, της παραπάνω άποψης απαιτείται ειδικός διαχωρισμός των περιπτώσεων απάτης επί δικαστηρίω, με βάση ποια αποδεικτικά στοιχεία ελήφθησαν υπόψιν, (συνεκτιμήθηκαν), και ποια όχι, (προφανώς κατά παράβαση καθήκοντος), από το δικαστήριο.

στοιχείων και ο, ιδιαίτερα, επιμελής χειρισμός των υποθέσεων, (πράγματα άλλωστε αυτονόητα και επιβεβλημένα –σύμφωνα με το ισχύον νομικό καθεστώς- για κάθε δικαστή). Σε διαφορετική περίπτωση, ήτοι της αναγνώρισης εγκλήματος απάτης επί δικαστηρίω, το επιχείρημα αναδύεται –a contrario- από μόνο του : η ανεπάρκεια των θεσμών επιχειρείται να καλυφθεί-ισοσκελιστεί με την «εφεύρεση» της απάτης επί δικαστηρίω.

29. Το έγκλημα της απάτης του άρθρου 386 ΠΚ τελείται και με την παρασιώπηση της αληθείας, ήτοι δια της παραλείψεως ανακοινώσεως πραγματικού γεγονότος.⁴⁴ Σε περίπτωση κατά την οποία το πραγματικό γεγονός αποτυπώνεται σε έγγραφο, το οποίο, με τη σειρά του, θα μπορούσε να αποτελέσει αποδεικτικό στοιχείο, και ο διάδικος δεν το προβάλλει, (χωρίς να έχει ρητή υποχρέωση προς τούτο είτε από τον νόμο είτε από σύμβαση^{45/46}), το αποκρύπτει, πως θα θεμελιωθεί αποδεικτικώς η απάτη επί δικαστηρίω;⁴⁷ Γνώριζε την ύπαρξη του και δεν το υπέβαλλε; Και αν το γνώριζε ποια η εκτίμηση του σχετικά με την αποδεικτική του δύναμη; Μήπως το θεώρησε άνευ αποδεικτικής σημασίας; Μήπως θεώρησε δικονομικά ορθή μια άλλη επιλογή-τακτική;

---

⁴⁴ βλ. σχετικά Ν. Χαράνα «Απάτη...».

⁴⁵ βλ. σχετικά και Διάταξη Εισαγγελέα Εφετών Θεσσαλονίκης 27/2003, Ποινικά Χρονικά ΝΔ, σελ. 850.

⁴⁶ είτε λόγω «δραπέτευσης του υποκειμένου από τον ρόλο, που διαδραματίζει βάσει καθορισμένων σχέσεων», βλ. σχετικά Ν. Χαράνα «Απάτη...», σελ. 99.

⁴⁷ δεν θεμελιούται απαντούν το υπ' αριθμ. 392/1954 βούλευμα του ΑΠ, Ποινικά Χρονικά Ε, σελ. 85, μη υπάρχουσας ειδικής υποχρέωσης είτε εκ του νόμου είτε εκ συμβάσεως «προς ανακοίνωσιν», όπως, επίσης, το, (με αντίθετη εισαγγελική πρόταση), υπ' αριθμ. 31/1959 βούλευμα ΑΠ, Ποινικά Χρονικά Θ, σελ. 212.

Ας μη διαφεύγει δε ότι ευρισκόμεθα στα πλαίσια μας αστικής αντιδικίας, όπου δεν εφαρμόζεται κάποια μορφή ανακριτικού συστήματος. Ποιος θα υποδείξει-υποχρεώσει⁴⁸ τον διάδικο στην επιλογή των μέσων και των τρόπων δικαστικής κίνησης του, είτε είναι ενάγων είτε εναγόμενος;⁴⁹ Πως θα αποδοθεί, λοιπόν, σκοπιμότητα στην παράλειψη προβολής συγκεκριμένου, δυσμενούς για τον αποκρύπτοντα, εγγράφου; Ή μήπως υφίσταται, κατά περίπτωση, δεσμευτικός, κοινά αποδεκτός⁵⁰ κατάλογος των εγγράφων, τα οποία ο διάδικος είναι υποχρεωμένος να ανακοινώσει ή να προσκομίσει στο δικαστήριο;⁵¹ «Εννοείται ότι η συμπεριφορά του δράστη πρέπει να καλύπτεται από δόλο, πρέπει δηλ. αυτός να γνωρίζει και να θέλει τόσο την ερμηνευτική αξιοποίηση της σιωπής του από τον

---

⁴⁸ *Η Α. Αποστολίδου, «Η πλάνη...», σελ. 669, σημειώνει : «κάθε διάδικος είναι υποχρεωμένος να λαμβάνει σαφή θέση ως προς τους πραγματικούς ισχυρισμούς που συνιστούν τη βάση της αγωγής ή ενστάσεως». Η θέση αυτή μπορεί να έχει, κάποιο, νόημα στα πλαίσια κάποιου ανακριτικού συστήματος, όχι πάντως του συζητητικού. Με την παραπάνω λογική ο διάδικος δεν επιτρέπεται να ερημοδικήσει...*

⁴⁹ *η επίκληση των άρθρων 197,288 και 330 ΑΚ δεν θεμελιώνει νομική υποχρέωση, (απόλυτα δεσμευτική), ανακοίνωσης όλων των υπάρχοντων αποδεικτικών στοιχείων, (στην περίπτωση κατά την οποία, και μόνον σ' αυτήν, γνώριζε ο διάδικος την ύπαρξη του στοιχείου). Βλ. σύμφωνη γνώμη Α. Αναγνωστόπουλου, σε παρατηρήσεις του στην υπ' αριθμ. 27/2003 Διάταξη ΕισΕφετΘεσσαλονίκης, Ποινικά Χρονικά ΝΔ, σελ. 853. Αν η νομοθετική βούληση στόχευε στην εξασφάλιση του ανόθευτου της αποδεικτικής διαδικασίας στην αστική αντιδικία θα έπρεπε αυτή να διεξάγεται επιμελεία των δικαστηρίων και φυσικά να ισχύει το ανακριτικό σύστημα.*

⁵⁰ *όλως ενδεικτικώς βλ. Βούλευμα ΑΠ 1558/1994, Ποινικά Χρονικά ΜΔ, σελ. 1279.*

⁵¹ *για τα σχετικά προβλήματα βλ. και Ν. Χαράνα «Απάτη...», σελ. 73 επόμ.*

εξαπατώμενο όσο και την εσωτερική άρνηση του κρίσιμου γεγονότος,... Βεβαίως, σ' αυτό το σημείο είναι δυνατόν να διατυπωθούν σοβαρές αντιρρήσεις όσον αφορά το δυσαπόδεικτο τέτοιου είδους εσωτερικών γεγονότων και μάλιστα όχι μόνον αυτών που εκτυλίσσονται στον ψυχισμό του δράστη».⁵²

30. Η έννοια της απάτης επί δικαστηρίω είναι προβληματική και από άλλη σκοπιά. Ως γνωστόν θεωρία και νομολογία δεν έχουν καταλήξει και συμφωνήσει π.χ. στην έννοια του γεγονότος, (ως συστατικού-δομικού στοιχείου της απάτης). Έχει κριθεί π.χ. ότι δεν υπάγονται στην έννοια του γεγονότος «οι γενικές κρίσεις και εκτιμήσεις για οποιοδήποτε αντικείμενο, έστω και αν κατά την πεποίθηση του εκφέροντος αφίστανται της αληθείας»⁵³. Δυο αποφάσεις της Ολομελείας του ΑΠ, η 1420/1986⁵⁴ και η 1585/1984⁵⁵ έκριναν, η μεν πρώτη ότι η αξία του πράγματος δεν εμπίπτει στην έννοια του γεγονότος ενώ η δεύτερη ότι εμπίπτει. Τι μήνυμα λαμβάνει η κοινωνία, ο πολίτης εκ των αντιθέτων-αντιφατικών ως άνω αποφάσεων; Βασικό στοιχείο μιας, νομότυπης, αγωγής αποτελεί ο προσδιορισμός της αξίας του πράγματος. Αναγνώριση απάτης επί δικαστηρίω όσον αφορά την εκτιμώμενη αξία του αντικειμένου της αγωγής σημαίνει εισαγωγή αντικειμενικών δεδομένων στην αξιολόγηση όλων των συναλλαγών, πράγμα άτοπο και παράλογο. Ακόμη και στις περιπτώσεις στις οποίες η ίδια η Πολιτεία θέσπισε αντικειμενικό σύστημα αξιών, (π.χ. αγοραπωλησίες ακινήτων), η

---

⁵² βλ. Ν. Χαράνα «Απάτη...», σελ. 93. Βλ. ακόμη και σελ. 98.

⁵³ βλ. Μ. Μαργαρίτη «Ποινικός κώδικας», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ. 1134.

⁵⁴ βλ. Ποινικά Χρονικά ΑΖ, σελ. 162.

⁵⁵ βλ. Ποινικά Χρονικά ΑΕ, σελ. 34.

«εξώδικη» άποψη περί πραγματικής αξίας διαδραματίζει πρωτεύοντα έως αποκλειστικό, ρόλο στη σύναψη των συμβάσεων.

31. Άλλωστε στην καθημερινότητα των συναλλαγών και στη συναλλακτική πραγματικότητα,⁵⁶ σε συνδυασμό και συνάρτηση με τις εκάστοτε επικρατούσες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, (το ύψος των μισθών και των ημερομισθίων και γενικότερα των εισοδημάτων, του πληθωρισμού, των ποσοστών των τιμαριθμικών αναπροσαρμογών και της ανεργίας, της αξίας αγοράς των βασικών καταναλωτικών αγαθών, των τιμών των προσφερομένων βασικών υπηρεσιών, των αρχών της κοινωνικής πολιτικής κλπ.), διαμορφώνεται κοινή συνισταμένη, σχετική συγκριτική αντίληψη για την αξία των πραγμάτων. Ο μέσος πολίτης ακολουθεί τις εποχές και τις αξίες και διαπλάθει συνείδηση οικονομικής αξίας με βάση τη συναλλακτική σύγκριση. Συνεπώς δεν αποτελεί αποκλειστικό «προνόμιο»-έργο των δικαζόντων ο προσδιορισμός της αξίας του αντικειμένου, στα πλαίσια, μάλιστα, ενός συζητητικού συστήματος απονομής της δικαιοσύνης.

32. Η υπέρβαση του νομοθετικού γράμματος είναι προφανής και στην περίπτωση των υπ' αριθμ. ΑΠ 127/1989⁵⁷ και 1647/1999,⁵⁸ όπου κρίθηκε ότι επειδή οι συναλλαγματικές αντιστοιχούσαν σε τοκογλυφικούς τόκους και δεν κάλυπταν νόμιμη απαίτηση, όπως ισχυριζόταν ο Α, η έκδοση διαταγή πληρωμής συνιστούσε παραπλάνηση του δικαστηρίου. Αν και υφίστανται σοβαρές αντιρρήσεις σχετικά με το

---

⁵⁶ εννοείται σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς, (ή στο οικονομικό σύστημα της ατομικιστικής συναλλακτικής), όπου ο έλεγχος της λειτουργίας της οικονομίας γίνεται, κατά κύριο λόγο, δια του μηχανισμού των τιμών.

⁵⁷ βλ. Ποινικά Χρονικά ΑΘ, σελ. 733.

⁵⁸ βλ. ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ 2000, σελ. 553.

εάν η διαταγή πληρωμής αποτελεί δικαστική απόφαση,^{59/60} ποια ουσιαστικά περιθώρια είχε ο διάδικος να παρασύρει τον δικαστή, όταν:

α. τα αξιόγραφα είναι αναιτιώδεις συμβάσεις και συνεπώς η υποκειμένη σχέση δεν αφορά το δικαστήριο⁶¹ και

β. η διαδικασία έκδοσης διαταγών πληρωμής είναι, νομικώς, τυποποιημένη, και δεν επιτρέπει, συζήτηση ή προσαγωγή αποδεικτικών μέσων, πλην του σώματος του αξιογράφου. Πως, λοιπόν, ο διάδικος έπεισε το δικαστήριο; Δια, μόνης, της προσαγωγής του γνήσιου και έγκυρου αξιογράφου; Και αν ο δικαστής γνώριζε την υποκειμένη σχέση έκδοσης του αξιογράφου είχε τη νομική δυνατότητα, (ουσιαστικά ελέγχου σκοπιμότητας), να απόσχει της έκδοσης διαταγής πληρωμής ή να αποφασίσει διαφορετικά και τι ακριβώς;⁶² Αυτός είναι και ο λόγος για

---

⁵⁹ βλ. *Β. Μπρακατσούλα «Διαταγές πληρωμής», εκδόσεις Αφοι Π. Σάκκουλα, 1994, σελ. 71 επόμ.*

⁶⁰ όπως και απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ δεν συνιστά δικαστική απόφαση και συνεπώς δεν είναι δυνατή η θεμελίωση απάτης επί δικαστηρίου, βλ. σχετικά απόφαση Πλημ/δικείου Αθηνών 2222/97, *Ποινικά Χρονικά ΜΗ, σελ. 76. Όταν, όμως, δεν έχει επιλυθεί το ζήτημα ποιες πράξεις συνιστούν δικαστική απόφαση μπορεί να τίθεται ζήτημα απάτης επί δικαστηρίου; Η προσωρινή διαταγή, (άρθρο 691 παραγρ. 2 Κ.Πολ.Δικ.), είναι δικαστική απόφαση; Βλ. σχετικά με τις διϊστάμενες απόψεις Θ.Θ. Κονταξή «Η απείθεια», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 2000, σελ. 143 επόμ.*

⁶¹ ούτε καν τα ποινικά δικαστήρια, όσον αφορά το αδίκημα έκδοσης ακάλυπτης επιταγής. Βλ. σχετικά απόφαση ΑΠ 204/2004, ΝοΒ 2004, σελ. 1445 και σχετικές παρατηρήσεις Χ. Αργυρόπουλου.

⁶² όχι απαντά η υπ' αριθμ. 4079/1974 απόφαση του ΑΠ, *Ποινικά Χρονικά ΚΔ, σελ. 784, στην οποία επισημαίνεται ότι «η αντιμετώπισης ακραίων περιπτώσεων παραβίασεως του δικονομικού καθήκοντος αληθείας, θα ήτο ίσως επάναγκες όπως γίνη αντικείμενον μερίμνης του ποινικού νομοθέτου δια της θεσπίσεως ιδιαιτέρου αξιοποιίνου αδικήματος». Βλ., όμως, αντίθετη άποψη του Γ.*

τον οποίο ο Α. Παπαδαμάκης, σε παρατηρήσεις του, οι οποίες συνοδεύουν τη δεύτερη ως άνω αρεοπαγητική απόφαση, σημειώνει «είναι ιδιαίτερος αμφίβολο εάν όντως συντρέχει εδώ συμπεριφορά απάτης επί δικαστηρίω».⁶³

33. Η ως άνω περίπτωση εξομοιούται με την περίπτωση της δικαστικής ομολογίας, όπου ο δικαστής ουδέν μπορεί να πράξει.⁶⁴ Είναι προφανές ότι οι απόψεις των υποστηρικτών της δυνατότητας θεμελίωσης εγκλήματος απάτης επί δικαστηρίω κάθε άλλο παρά δογματικά συνεπείς είναι. Σε ομοειδείς υποθέσεις, («δέσμιας βούλησης» του δικαστή), υιοθετούν αντίθετες θέσεις. Ότι ισχύει στην περίπτωση της δικαστικής ομολογίας πρέπει να ισχύει και στην περίπτωση της διαταγής πληρωμής. Ακριβώς, όμως, λόγω αδυναμίας διατύπωσης ασφαλούς κριτηρίου διάκρισης και συγκεκριμένων προϋποθέσεων πλαισίου, η νομολογία⁶⁵

Γιαλιτάκη, στο σημείωμα του «Απάτη επί δικαστηρίω», Ποινικά Χρονικά ΚΕ, σελ. 78. Βλ. και Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 647, ότι και σε περίπτωση αμφιβολίας του δικαστού για το αληθές των ισχυρισμών ενός διαδίκου είναι υποχρεωμένος να προχωρήσει στην έκδοση απόφασης.

⁶³ Ο Κ. Μπότσαρης, «Το καθήκον...», σελ. 272, θεωρεί ότι στην περίπτωση δέσμιας αρμοδιότητας του δικαστή δεν συντρέχει καν έδαφος θεμελίωσης του εγκλήματος της απάτης. Βλ. και τη σύμφωνη γνώμη του Γ. Σάμιτα, «Το έγκλημα της απάτης επί δικαστηρίω, βάσει συναλλαγματικών ευκολίας», Ποινικά Χρονικά ΚΓ, σελ. 762 επόμενα. Τέλος, βλ., σχετικά, Ν. Χαρανά «Απάτη...», σελ. 124.

⁶⁴ «ο δικαστής ενεργεί αυτομάτως και αντανακλαστικώς και μηχανικώς χωρίς ιδίαν κρίσιν και βούλησιν ... χωρίς ουδεμίαν διακριτικήν εξουσίαν», βλ. έτσι Γ. Τράμπου «Η εξαπάτησις του δικαστού δια της δόσεως όρκου εις την πολιτικήν δίκην», Ποινικά Χρονικά ΙΒ, σελ. 574. Βλ. *ad hoc* βούλευμα ΣυμβΕφετΑθηνών 1882/1998, Ποινική Δικαιοσύνη 1999, σελ. 339.

⁶⁵ αλλά και τμήμα της θεωρίας, βλ. και Π. Μακρογιάννη «Περί της δια συναλλαγματικών ευκολίας τελούμενης απάτης επί δικαστηρίου», Αρχείο Νομολογίας ΚΗ, σελ. 68, ο οποίος θεωρεί ότι «εξετάζονται τα όπισθεν της

κινείται χωρίς πυξίδα, αυτοαναιρούμενη και αυτοδιαψευδόμενη, γεγονός το οποίο αναδεικνύει υπό άλλο πρίσμα τα προβλήματα της νομικής κατασκευής «απάτη επί δικαστηρίω».⁶⁶

34. Και φυσικά δεν απασχόλησε τους «εφευρέτες» του ως άνω εγκλήματος η συμβατότητα του με:

α. την έννοια του δεδικασμένου, (και τις θεωρίες, οι οποίες έχουν διατυπωθεί). Ποια η ισχύς και η δεσμευτικότητα, χρονικώς και ποιοτικώς, της απόφασης, η οποία εκδόθηκε συνεπεία απάτης επί δικαστηρίω, (για την οποία απαγγέλθηκε καταδικαστική απόφαση), ενός διαδίκου;

β. το προσωρινώς εκτελεστό της απόφασης,

γ. την ύπαρξη δυο βαθμών δικαιοδοσίας, π.χ. πότε συντελείται η «διάθεση» περιουσίας, (όταν δεν υπάρχει δυνατότητα προσωρινής εκτελεστότητας), πρωτοδίκως ή απαιτείται έκδοση τελεσιδίκου ή αμετακλήτου αποφάσεως, και αν το εφετείο δεχθεί την άποψη του, τελικώς εξαπατηθέντος, (σε πρώτη φάση ή μετ' αναίρεση), πότε υποβάλλεται έγκληση, ή μήπως αναστέλλεται η εκδίκαση της απάτης επί δικαστηρίω μέχρι πέρατος αστικής διαδικασίας και συνεπώς υποβάλλεται έγκληση υπό αίρεση; Και η υποβολή έγκλησης για απάτη επί δικαστηρίω δεν προϋποθέτει προηγούμενη αμετάκλητη καταδίκη για ένα εκ των

συναλλαγματικής και τα μέσω ταύτης δημιουργηθέντα γεγονότα και ουχί το γεγονός της καλύψεως των δια μιας δικαστικής αποφάσεως καίτοι ο δικαστής δεσμεύεται όπως εκδόση υποχρεωτικώς ταύτην».

⁶⁶ *χαρακτηριστικό παράδειγμα το βούλευμα του ΣυμΕφετΠειραιώς 211/1993, Υπεράσπιση 1994, σελ. 1100, σύμφωνα με το οποίο το έγκλημα της απάτης επί δικαστηρίω «στρέφεται κατά της ορθής απονομής της δικαιοσύνης». Βλ. και τις σχετικές παρατηρήσεις Κ. Κολτσή, (ό.π. σελ. 1106), στο ως άνω βούλευμα, ο οποίος διαφωνεί με το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό.*

υποκειμένων αδικημάτων, (όσων δηλ. αποτέλεσαν το μέσον εξαπάτησης, ήτοι πλαστογραφία, ψευδορκία, κλπ.); Και αν εκδικασθεί πρώτη, (χρονικώς), η απάτη επί δικαστηρίω και καταδικαστεί ο διάδικος και ακολουθήσει το αστικό εφετείο και, (παρά την ύπαρξη της καταδίκης), επικυρώσει την πρωτόδικη απόφαση τι νόημα έχει η καταδίκη; Και αν παράλληλα με κάθε αγωγή υποβάλλεται έγκληση για απάτη προς εκφοβισμό-εκβιασμό του διαδίκου, τι μέλλει γενέσθαι;

δ. την αυτοτέλεια της δικαστικής απόφασης, (είτε εκδοθείσης κατόπιν παραπλάνησης είτε όχι), σε σχέση με το στάδιο της περιουσιακής διάθεσης, (αναγκαστικής ή όχι). Πρόκειται περί μιας τρίτης φάσης στη δικαστική διένεξη των διαδίκων, η οποία διέπεται από τους δικούς της κανόνες, ανεξάρτητη από τη, με τη στενή έννοια, δίκη. Η έκδοση συνεπώς της δικαστικής απόφασης δεν ταυτίζεται με την περιουσιακή διάθεση, η οποία μπορεί για λόγους ουσιαστικούς, (ανυπαρξία περιουσιακών στοιχείων, κλπ.) ή νομικούς, (ανατροπή κατάσχεσης, κλπ), ή υποκειμενικούς, (μεταμέλεια διαδίκου, ο οποίος παραιτείται από την εκτέλεση της απόφασης), είτε να επέλθει σε μεταγενέστερο χρόνο, (οπότε με βάση τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 386 ΠΚ, τότε μπορεί να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα), είτε να μην επισυμβεί ποτέ. Στην τελευταία περίπτωση θα χωρεί καταδίκη για απάτη επί δικαστηρίω μόνον για την απλή διακινδύνευση, (χωρίς συνδρομή του στοιχείου της διάθεσης το όλο ζήτημα δεν κινείται στον χώρο της απόπειρας;⁶⁷), της περιουσίας;⁶⁸ Ή

---

⁶⁷ η Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 657, προχωρά στην εξής πρόταση: «η μη εκτέλεση της εκτελεστής οριστικής δικαστικής απόφασης θα μπορούσε να κριθεί μόνον ως έμπρακτη μετάνοια, με παράλειψη, που οδηγεί σε εξάλειψη του αξιοποίνου».

μήπως, τελικά, η διακινδύνευση αφορά το, (όποιο) κύρος και την, (όποια), αυθεντία του θεσμού της δικαιοσύνης, εξ' ου και η κατά τρόπον τινά «προληπτική δικαστική προστασία», δια της αναγνωρίσεως εγκλήματος απάτης, πριν καν πληρωθεί η νομοτυπική μορφή του αδικήματος;

35. Άλλωστε, όπως προαναφέρθηκε, η υπό του νομοθέτη εισαγωγή της ποινής τάξεως του άρθρου 116 σε συνδυασμό με το άρθρο 185 του Κ.Πολ.Δικ., (περί καλοπιστίας και ειλικρίνειας), θα στερούνταν νοήματος, εάν η προσβολή του καθήκοντος αληθείας, ήταν αξιόποινη, χαρακτηριζόμενη ως απάτη επί δικαστηρίω. Αλλά και η έκταση του καθήκοντος αληθείας δεν είναι απεριορίστη,⁶⁹ όπως π.χ. στην περίπτωση κατά την οποία «ο διάδικος αμφιβάλλει και παρόλη την αμφιβολία του υποστηρίζει με σιγουριά την αλήθεια ή αναλήθεια κάποιου κρίσιμου ισχυρισμού». Υπό την κρατούσα έννοια και στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να θεμελιωθεί απάτη επί δικαστηρίω, με ενδεχόμενο δόλο, (αν μπορεί αν συντρέξει αναλόγου είδους δόλος).⁷⁰

36. Το πρόβλημα αποκτά άλλη διάσταση στην περίπτωση, την οποία αναφέρει ο Κ. Μπέης⁷¹, όπου ο διάδικος-ενάγων παραλείπει να αναφέρει στην αγωγή του ότι το επίδικο χρέος έχει ήδη εξοφληθεί, με τη

---

⁶⁸ *όχι απαντά το υπ' αριθμ. 1206/1981, βούλευμα του ΑΠ, Ποινικά χρονικά ΑΒ, σελ. 499, (πολλώ δε μάλλον όταν στην προκειμένη κριθείσα περίπτωση τη δικαστική απόφαση ακολούθησε αναγκαστική εκτέλεση, η οποία και ευδοκίμησε), «η ζημία δεν υπήρξε άμεσον και αναγκαίον αποτέλεσμα της υπό του πλανηθέντος Δικαστού εκδόσεως της διαταγής πληρωμής, αλλά συνέπεια και άλλων ενεργειών του κατηγορουμένου, ήτοι της επιταγής προς πληρωμήν και της παραγγελίας προς κατάσχεσιν και διενέργειαν του πλειστηριασμού...».*

⁶⁹ βλ. Κ. Μπέης «Μαθήματα...», σελ. 363.

⁷⁰ βλ. Χ. Μυλωνόπουλου «Ποινικό...», σελ. 507.

⁷¹ «Μαθήματα...», σελ. 146.

σκέψη ότι το βάρος επίκλησης αυτού του ισχυρισμού το φέρει ο εναγόμενος. Και στο σημείο αυτό απαιτείται μια σειρά διακρίσεων, (τις οποίες οφείλει –όχι εκ του νόμου αλλά εκ της ενσωματωμένης λογικής στην ως άνω διατυπωθείσα άποψη- να εξετάσει το πολιτικό και μετά το ποινικό δικαστήριο, πριν υπάρξει δίωξη και καταδίκη για απάτη επί δικαστηρίω):

α. αντελήφθη, ο εναγόμενος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του, (υπενθυμίζεται ότι το ισχύον σύστημα είναι συζητητικό), την ουσία της αγωγής και το βάρος απόδειξης που φέρει; Ανταποκρίνεται ο διάδικος στο συγκεκριμένο βάρος απόδειξης, (υποβάλλοντας τις ανάλογες εντάσεις, προτάσεις, κλπ), με δόκιμο δικονομικό τρόπο ή επιλέγει άλλη οδό προσέγγισης; Και αν βρίσκεται σε σύγχυση σχετικά με την εξόφληση του συγκεκριμένου χρέους, (επί συνυπάρξεως πολλών χρεών); Είναι προφανές ότι, επειδή δεν είναι δυνατή η σύνταξη περιπτωσιολογικού κώδικα, (δίκην παλαιού τινός Πρωσικού κώδικα, ο οποίος προέβλεπε 17.000 αδικήματα), για το πότε μια συμπεριφορά συνιστά απάτη επί δικαστηρίω, η απόκρουση του συγκεκριμένου αδικήματος αποτελεί τη μοναδική λύση.

β. παράλληλα, όμως, παραβιάζεται το καθήκον αληθείας και όταν κατατίθεται - ασκείται αγωγή, η οποία, (όπως όλες άλλωστε, οι αναλόγου περιεχομένου), μπορούν να θεμελιώσουν, (με βάση την κρατούσα άποψη και στα πλαίσια της δογματικής συνέπειας της, όσο αυτή τη διακρίνει), απόπειρα απάτης επί δικαστηρίω.⁷²

---

⁷² «όπως και πάσα αναληθής άρνησις της αγωγής, υπό την προϋπόθεσιν της επιγνώσεως του ψεύδους παρά τω ψευδομένω, ασχέτως του αν ήγαγον ή όχι τελικώς εις έκδοσιν ευνοϊκής, δι' αυτόν, αποφάσεως θα πρέπει να συνεπάγονται ποινικήν δίωξιν τουλάχιστον δι' απόπειραν απάτης επί δικαστηρίω», Ν. Ανδρουλάκης «Είναι νοητή...», σελ. 567.

γ. το καθήκον αληθείας παραβιάζεται και εκ των αντιφατικών ισχυρισμών σημειώνουν οι Κεραμέας, Κονδύλης, Νίκας⁷³ και Μπέης,⁷⁴ ακόμη και όταν προτείνονται επικουρικά. Τότε θα έπρεπε, με βάση την καθημερινή εμπειρικά απτή πραγματικότητα, να ασκείται ποινική δίωξη για απόπειρα ή για ολοκληρωμένο έγκλημα απάτης επί δικαστηρίω, σε σωρεία υποθέσεων, όπου είτε ο πληρεξούσιος δικηγόρος είναι ανεπαρκής είτε ο διάδικος έχει «απόψεις», (τις οποίες επιβάλλει στον δικηγόρο), είτε η συγκεκριμένη δικονομική οδός επιβάλλει ανάλογη τακτική.

37. Σε περίπτωση ύπαρξης συμπαιγνίας μεταξύ των διαδίκων ή κοινής εικονικότητας, και επειδή η λειτουργία των δικαστηρίων δεν είναι προσχηματική, αποκλείεται η προσβολή της απόφασης για απάτη επί δικαστηρίω.⁷⁵ Είναι, όμως, δεδομένη η «υφαρπαγή» δικαστικής απόφασης, δεδομένο, επίσης, ότι το δικαστήριο εξαπατήθηκε, (και πολύ πιθανόν δεδομένη η τέλεση ποινικών αδικημάτων), δεδομένη και η όποια περιουσιακή διάθεση, (απλώς προσυμφωνημένη μεταξύ των διαδίκων). Μπορεί, στην προκειμένη περίπτωση, τρίτος να υποβάλλει μήνυση για αδίκημα απάτης επί δικαστηρίω; (αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα, λόγω και της ισχύουσας θεωρίας της εντύπωσης και το οποίο, -αδίκημα- δεν προσβάλλει φυσικά το έννομο αγαθό της δικαιοσύνης ούτε είναι ενταγμένο στο οικείο κεφάλαιο). Η αποδοχή και η αναγνώριση της

---

⁷³ «Ερμηνεία...», σελ. 261. Στη θέση αυτή συνασπίζεται και το σύνολο της νομολογίας, βλ. σχετικά και Κ. Μπότσαρη «Το καθήκον...», σελ. 207.

⁷⁴ βλ. «Μαθήματα...» σελ. 146-147.

⁷⁵ βλ. έτσι Χ. Μυλωνόπουλος «Ποινικό...», σελ. 483 και Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 644. Βλ., όμως, contra Ζ. Φασούλα «Η απάτη...», σελ. 340 επόμεν., ο οποίος θεωρεί ότι στην προκειμένη περίπτωση, (της προσυμφωνημένης και συμπαικτικής δικαστικής ομολογίας), υφίσταται απάτη, κατά συναυτουργία, αφού τα αποδεικτικά μέσα είναι «κοινά», λαμβάνονται δηλ. και για την απόδειξη των ισχυρισμών και του άλλου διαδίκου.

δικαστικής απόφασης από τους διαδίκους αποκλείει λογικά την ευδοκίμηση της μήνυσης,⁷⁶ ακόμη και αν υπήρξε π.χ. πλαστογραφία εγγράφου, για την οποία εκδόθηκε καταδικαστική απόφαση. Έτσι, όμως, η απάτη επί δικαστηρίου εξελίσσεται, (δίπλα στην κλασσική απάτη), ως ιδιώνυμο έγκλημα κατόπιν εγκλήσεως διωκόμενο. Λογικές υπερβάσεις και ακροβασίες ουδεμία σχέση έχουν με την ασφάλεια του δικαίου.

38. Γίνεται ακόμη δεκτό, (όχι κρατούσα άποψη), ότι δεν στοιχειοθετείται απάτη στην περίπτωση, κατά την οποία ο δικαστής παραμελεί τα καθήκοντα του και αποδέχεται, χωρίς περαιτέρω έρευνα⁷⁷ τους ψευδείς ισχυρισμούς, τους οποίους έπρεπε να ελέγξει και να απορρίψει,⁷⁸ με δεδομένο ότι διακόπτεται ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ απατηλής συμπεριφοράς και ζημίας.⁷⁹ Προς αντίκρουση αυτής της θέσης υποστηρίζεται⁸⁰ ότι, στα πλαίσια της κρατούσας θεωρίας του ισοδυνάμου των όρων, εφόσον οι ψευδείς ισχυρισμοί αποτέλεσαν όρο για την έκδοση δικαστικής απόφασης υφίσταται ο απαιτούμενος αντικειμενικός αιτιώδης

---

⁷⁶ βλ. απόφαση ΑΠ 91/1994, Ποινικά Χρονικά ΜΔ, σελ. 319. Δια του τρόπου αυτού, (δια του αποκλεισμού δηλ. της απάτης στην προκειμένη περίπτωση), το έγκλημα της απάτης εμφανίζεται να αφορά και να προστατεύει στενά και μόνον την περιουσία του διαδίκου. Τότε θα έπρεπε να διώκεται κατόπιν έγκλησης.

⁷⁷ ακόμη και αν αρνείται ο διάδικος «ο δικαστής στα πλαίσια του καθήκοντος του που καθιερώνεται από τις οικείες διατάξεις του ΚπολΔικ θα πρέπει να επιδιώκει διασαφήσεις από τον αρνούμενο διάδικο», επισημαίνει ο Κ. Μπότσαρης «Το καθήκον...», σελ. 195.

⁷⁸ βλ. σχετικά Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 644.

⁷⁹ βλ. σχετικά Ζ. Φασούλα «Η απάτη...», σελ. 324 και Η. Γάφου «Το έγκλημα της απάτης», 1932, σελ. 146 και 153.

⁸⁰ βλ. σχετικά Δ. Σπινέλλη «Ποινικό δίκαιο...», σελ. 95-96, Α. Αποστολίδου «Η πλάνη...», σελ. 645 και Ο. Τσόγκα «Απάτη επί...», σελ. 343.

σύνδεσμος ανάμεσα στην πράξη και το αποτέλεσμα.⁸¹ Η παράβαση δηλ. καθήκοντος, (π.χ. ακόμη και κατόπιν δωροληψίας ή άλλων αθεμιτών μέσων επηρεασμού), η αδιαφορία, η βαριά αμέλεια⁸² δεν διακόπτει τον αιτιώδη σύνδεσμο;⁸³ Και για την πλημμελή άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων ενός δημοσίου υπαλλήλου, (δικαστού), ταγμένου στην απονομή δικαιοσύνης και στη διάκριση του δικαίου από το άδικο, θα τιμωρηθεί ο πολίτης διάδικος;⁸⁴ Τότε κακώς θεσπίστηκε ο θεσμός της δικαιοσύνης.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

---

⁸¹ βλ. σχετικά τις ενστάσεις του Η. Γάφου, («Ποινικόν Δίκαιον, Ειδικόν Μέρος», τεύχος ΣΤ, 1967 σελ. 144), ο οποίος σχολιάζοντας τις διατυπωθείσες απόψεις, περί υπάρξεως απόπειρας απάτης επί δικαστηρίω και στην περίπτωση απλής προβολής ψευδών ισχυρισμών, τους οποίους ο δικαστής αν είχε ελέγξει δεν θα είχε εξαπατηθεί, σημειώνει ότι δεν πρέπει να διαφεύγει ότι η αστική δίκη κυριαρχείται από το αξίωμα της συζητήσεως και συνεπώς «δεν είναι ορθόν κάθε τολμηρά καθοδήγησις της δίκης να θεωρείται απόπειρα απάτης του διαδίκου».

⁸² εξομοιούμενη στο Ρωμαϊκό δίκαιο με δόλο.

⁸³ και ποιος είναι τελικά αυτός ο περίφημος αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος; Κάθε τι «αντικειμενικό» πρέπει να θεάται στην καθημερινή εμπειρική πραγματικότητα, (και από τη μέση συνισταμένη αντίληψη), ως τέτοιο. Τα περί του ισοδυνάμου των όρων δεν αφορούν τον Έλληνα πολίτη, στην υπηρεσία του οποίου είναι ταγμένη η Δικαιοσύνη. Η πανταχού παρούσα έννοια του φυσικού δικαίου δεν επιτρέπει αναλόγου είδους σκέψεις, «δικονομικής» λογικής.

⁸⁴ αν δηλ. ο Πρωθυπουργός της χώρας ασκεί πλημμελώς τα καθήκοντα του, (κατά παράβαση των ηθικών και νομικών υποχρεώσεων του), και αυτό έχει ως αποτέλεσμα π.χ. την απώλεια τμήματος της επικρατείας, το πρόβλημα είναι η τιμώρηση του ξένου παράγοντα, ο οποίος κατέλαβε το ελληνικό έδαφος ή παρέσυρε τον Πρωθυπουργό στην εκχώρηση του τμήματος;

1. Αναγνώριση, συνεπώς, αδικήματος απάτης επί δικαστηρίω σημαίνει αναλογική εφαρμογή για τη θεμελίωση του αξιοποίνου, πράγμα, ηθικά και νομικά, απαράδεκτο. Στην ουσία για κάθε αγωγή, η οποία γίνεται δεκτή από το δικαστήριο, θα πρέπει να παραγγέλλεται, αυτομάτως, (διερευνητικά... για καλό και για κακό...), προκαταρκτική εξέταση για απάτη επί δικαστηρίω.

2. Αποδοχή αδικήματος απάτης επί δικαστηρίω, σημαίνει ότι η, μόνιμη, (δίκην επωδού), αιτίαση, εκπορευόμενη, μάλιστα, εξ' επισήμων θεσμικών χειλέων, περί του απαράδεκτου της ποινικοποίησης των αστικών αξιώσεων, είναι υποκριτική. Η κυριότερη και συχνότερη μορφή ποινικοποίησης είναι η «απάτη επί δικαστηρίω».

3. Αποδοχή εγκλήματος απάτης επί δικαστηρίω σημαίνει παραβίαση βασικών δικαϊκών αρχών. Η αυτή συμπεριφορά θα τιμωρείται, τουλάχιστον, τέσσερις φορές: την πρώτη βάσει των διατάξεων του Κ.Πολ.Δικ.⁸⁵, (πιθανότατα με ταυτόχρονη απόρριψη των ισχυρισμών του υπαιτίου διαδίκου), τη δεύτερη βάσει των διατάξεων των συγκεκριμένων αδικημάτων, τα οποία τέλεσε ο διάδικος, (πλαστογραφία, ψευδορκία κλπ, με ότι, παράλληλα, συνεπάγεται επαγγελματικά και κοινωνικά η τέλεση ατιμωτικών αδικημάτων), την τρίτη για απάτη επί δικαστηρίω και την τέταρτη βάσει της αγωγής σε βάρος του για αποζημίωση και για προσβολή προσωπικότητας του άλλου διαδίκου.

4. Αποδοχή απάτης επί δικαστηρίω προϋποθέτει «εφεύρεση» ενός νέου, εμπειρικά απροσδιόριστου, εννοιολογικά «θολού», «ιδιώνυμου»,

---

⁸⁵ βλ. για τους παραβιάζοντες το άρθρο 116 Κ.Πολ.Δικ. Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα «Ερμηνεία...», σελ. 17, (επιβολή χρηματικής ποινής, καταδίκη στα δικαστικά έξοδα παρά τη νίκη του, πειθαρχική ευθύνη δικηγόρου, υποχρέωση αποζημίωσης κλπ).

μη προβλεπόμενου νομοθετικά, χωροταξικά κινούμενου μεταξύ πολλών άλλων και συνεπώς και μη ενταγμένου στην κλασσική ταξινόμηση του ΠΚ, εννόμου αγαθού, ουσιαστικά ψευτο-αγαθού, σύμφωνα με την κλασσική θεωρία του Ι. Μανωλεδάκη.⁸⁶ (εξ' αυτού προκύπτει και η, ουσιαστική, αδυναμία αρμονικής ένταξης-τυποποίησης του σε συγκεκριμένο κεφάλαιο του ΠΚ).

5. Πρέπει δε οπωσδήποτε να συνεκτιμηθεί, (κάποια στιγμή και στη χώρα μας), και το κόστος λειτουργίας και απονομής της δικαιοσύνης.⁸⁷ Ουδέποτε έχει υπάρξει ανάλογη προσέγγιση. Η, ατέρμονη, δημιουργία «υποθέσεων επί υποθέσεων και δικών επί δικών», (όπως π.χ. για «απάτη επί δικαστηρίω»), και παιδευτικά δεν λειτουργεί και τεράστιο οικονομικό κόστος συνεπάγεται για την εθνική οικονομία. Συνεπώς, πρέπει να επαναπροσδιορισθούν και αυτοί οι ίδιοι οι εγκληματοπροληπτικοί στόχοι του ποινικού δικαίου. Η αναγνώριση, (κατ' αναλογίαν), αδικήματος «απάτης επί δικαστηρίω» αναιρεί και ακυρώνει ουσιαστικά την, (όποια), προηγούμενη προσπάθεια της Πολιτείας για εκπαίδευση των πολιτών μέσω της δικαιοσύνης. Η δογματική συνέπεια απαιτεί άμεση απόκρουση της.

6. Εν πάση περιπτώσει, πλην των νομικών ενστάσεων υφίσταται και η ουσιαστική πλευρά του θέματος. Ποιος ο λόγος ύπαρξης του

---

⁸⁶ βλ. «*Η διαλεκτική έννοια των εννόμων αγαθών*», Θεσσαλονίκη 1973 και «*Ποινικό Δίκαιο, Γενική Θεωρία*», εκδόσεις Σάκκουλα, 2004.

⁸⁷ τόσο για τη παράμετρο όσο και για τις σχέσεις μεταξύ δικαιοσύνης, θεσμών και οικονομίας, (ουσιαστικά αναπτύχθηκε ένας νέος επιστημονικός κλάδος αυτός της Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου, γιατί και οι μεγαλύτερες Νομικές Σχολές των ΗΠΑ έχουν εντάξει στη δύναμη του διδακτικού τους προσωπικού και οικονομολόγους), κυκλοφορούν 8 εξειδικευμένα περιοδικά στις ΗΠΑ, μεταξύ των οποίων τα, πλέον γνωστά, είναι: «*Journal of Law and Economics*», «*International Review of Law and Economics*», «*Supreme Court Economic Review*», κλπ.

θεσμού της δικαιοσύνης, ο οποίος συντηρείται εξόδοις των φορολογουμένων και προστατεύεται ποικιλοτρόπως δια Συνταγματικών, μάλιστα, προβλέψεων; Έσχατο καταφύγιο του, κάθε εξαπατηθέντος, (σε καθημερινό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο), πολίτη, αποτελούν τα δικαστήρια. Αν τα τελευταία δεν μπορούν να του παράσχουν την αναγκαία προστασία επειδή και αυτά είναι ευάλωτα σε εξαπάτηση, (πράγμα το οποίο, μάλιστα, αναγνωρίζεται και θεσμικά=νομολογιακά), τότε δεν υπάρχει νόημα ύπαρξής τους. Εκτός αν ήθελε επιφυλαχθεί-απονεμηθεί στα δικαστήρια, απλώς, ένας ρόλος γνωμοδοτικών οργάνων.

4. ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

1. Ρυθμίζοντας την κοινωνική συμβίωση σε τεχνικό μόνο πλαίσιο πράξης-ποινής, (μέσω του ποινικού δικαίου και της «εφεύρεσης κατ' αναλογίαν αδικημάτων»), χωρίς παράλληλη κοινή δράση και άλλων παραγόντων, (π.χ. της παιδείας), το αποτέλεσμα θα είναι, (και είναι), πενιχρό. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι η όλη διαδικασία αποτελεί πολιτική πράξη και εντάσσεται στα πλαίσια των γενικότερων επιδιώξεων της κοινωνίας. Πρέπει δε να γίνει κατανοητό ότι το ποινικό δίκαιο συνιστά τμήμα, (και όχι «όλον»), της κοινωνικής δυναμικής και των θεσμών μιας οργανωμένης κοινωνίας. Κατά συνέπεια δεν έχει ανατεθεί στο ποινικό δίκαιο ο, (ή έστω κάποιος), μεταφυσικός ρόλος επιβολής της, απόλυτης, ηθικής και ειρήνης επί γης. Αν ο θεσμός της παιδείας δεν παράγει ενσυνείδητους ανθρώπους, αν η οικονομία δημιουργεί ανέργους, αν οι κοινωνικοί ρυθμοί είναι ευθυγραμμισμένοι με την, δια παντοίων τρόπων, (και εν μια νυκτί), απόκτηση υλικών αγαθών, αν η διοίκηση είναι διεφθαρμένη, αν η νομοθετική λειτουργία είναι προσανατολισμένη στην εξυπηρέτηση της κυρίαρχης, (οικονομικά και συνεπώς πολιτικά), τάξης, αν η κυρίαρχη αντίληψη έχει ως δόγμα το *homo hominini lupus*,

τότε η, όποια μη «χαλάρωση» της ποινικής καταστολής δεν επιλύει το πρόβλημα, (άλλωστε η ποινή, δυστυχώς, κινείται στο κατασταλτικό, κυρίως, στάδιο), ούτε αίρει τις αιτίες του φαινομένου. Το χειρότερο: απέναντι στην παθογένεια των κοινωνικών φαινομένων, ανάλογες τακτικές, φαντάζουν επιεικώς ως παράταιρες, αυστηρώς δε ως κατάφωρα άδικες.

2. Το Ποινικό Δίκαιο αποτελεί το *ultimum refugium*, την τελευταία γραμμή άμυνας και όχι την πρωταρχική λειτουργία μιας κοινωνίας. Υπάρχουν πολλοί θεσμοί, που προηγούνται του δικαίου, στην προσπάθεια αλλαγής της κοινωνικής δομής, αντίληψης και νοοτροπίας και της εμπέδωσης κλίματος δικαιοσύνης.

3. Του νόμου μη διακρίνοντας πολλά μπορούν να συμβούν αύριο... Ως ακροτελεύτια παρατήρηση αρκεί η επισήμανση του Ν. Ανδρουλάκη⁸⁸ ότι «άπαξ και αποδεχθή τις κατ' αρχήν την «απάτην επί δικαστηρίω», διανοίγονται οι ασκοί του Αιόλου. Έλλογος περιορισμός της δεν είναι πλέον δυνατός».⁸⁹ Και η επισήμανση αυτή αποκτά άλλη,

---

⁸⁸ «Και πάλιν...», σελ. 720. Ο Κ. Μπότσαρης, «Το καθήκον...», σελ. 272, σημειώνει ότι μόνη η προβολή ψευδών ισχυρισμών ή η αποσιώπηση αληθών, ακόμη και αν γίνεται ενσυνείδητα δεν αποτελεί παράβαση του καθήκοντος αληθείας και δεν αποτελεί απάτη επί δικαστηρίω. Πρέπει να συνοδεύεται και από άλλα στοιχεία για την πλήρωση της νομοτυπικής μορφής του συγκεκριμένου αδικήματος και καταλήγει, (στο αυτονόητο): «η πρόληψη της παράβασης καθήκοντος αληθείας μπορεί να επιτευχθεί μόνον με τη διαπαιδαγώγηση των διαδίκων και την άνοδο του γενικότερου επιπέδου των δικαστών και όχι με την καθιέρωση δραστικότερων κυρώσεων».

⁸⁹ Θέση, η οποία απηχεί τις απόψεις του Α. Χαραλαμπάκη «Η έμμεση...», σελ. 313, ο οποίος εκφράζει τις σοβαρές ενστάσεις του για μια γενική και αφηρημένη δυνατότητα διαπράξεως απάτης επί δικαστηρίω και της Ν. Χαρανά, «Απάτη...», σελ. 20-21, η οποία επισημαίνει τη φύση των ειδικών ζητημάτων της

ευρύτερη διάσταση λόγω του ότι, τυχόν, αποδοχή απάτης επί δικαστηρίου οδηγεί, αναπόδραστα, στην αναγνώριση και αποδοχή της τακτικής «θέσπισης και ανακήρυξης» εννόμων αγαθών υπό της νομολογίας. Υπ' αυτή την έννοια οι προϋποθέσεις και η διαδικασία αναγωγής ενός αγαθού, (και τα αναγκαία ειδικά χαρακτηριστικά του τελευταίου), σε έννομο, όπως αυτές καταγράφονται στο έργο του Ι. Μανωλεδάκη, δικαιώνονται πλήρως και απολύτως.

**ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ Θ. ΚΟΝΤΑΞΗΣ,
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ Δ.Ν.**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ν. Ανδρουλάκη
  - α. «Είναι νοητή η «απάτη επί δικαστηρίου», Ποινικά Χρονικά Κ, σελ. 561.
  - β. «Και πάλιν περί της «απάτης επί δικαστηρίου», Ποινικά Χρονικά ΚΑ, σελ. 716.
2. Α. Αποστολίδου «Η πλάνη ως αποτέλεσμα πράξης εξαπάτησης και η περιουσιακή διάθεση στο έγκλημα της απάτης», εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 2000.
3. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας «Ερμηνεία ΚΠολδ Ι, 1-590», εκδόσεις Σάκκουλα 2000.
4. Κ. Μπέη «Μαθήματα Πολιτικής Δικονομίας, Θεμελιακές έννοιες», εκδόσεις Αφοι Π. Σάκκουλα, 1984.
5. Κ. Μπότσαρη «Το καθήκον αληθείας κατά το άρθρο 116 ΚπολΔικ», εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, 1998.

απάτης επί δικαστηρίου, η οποία καθιστά προβληματική την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 386 ΠΚ.

6. Χ. Μυλωνόπουλος «Ποινικό Δίκαιο, ειδικό μέρος, εγκλήματα κατά ιδιοκτησίας και περιουσίας», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 470 επόμενα.

7. Δ. Σπινέλλη «Ποινικό Δίκαιο, ειδικό μέρος, εγκλήματα κατά περιουσιακών εννόμων αγαθών», τεύχος Β, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 1985.

8. Ο. Τσόλκα «Απάτη επί πολιτικού δικαστηρίου», παρατηρήσεις στο υπ' αριθμ. 1882/1998 βούλευμα ΣυμβΕφετΑθηνών, Ποινική Δικαιοσύνη 1999, σελ. 339.

9. Ζ. Φασούλα «Απάτη στο Δικαστήριο, όταν ερημοδικεί ο ενάγων ή ο εναγόμενος, προσυνηνομημένη και συμπαικτική ομολογία», Αρχείο Νομολογίας Ν, σελ. 321.

10. Α. Χαραλαμπίκη «Η έμμεση αυτουργία» 1988, εκδόσεις Α. Σάκκουλα.

11. Ν. Χαρανά «Απάτη με αθέμιτη παρασιώπηση γεγονότων», εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 1999.